

НОВИЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ — НОВИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Вимоги та рекомендації щодо облаштування

У межах упровадження Концепції Нової української школи в заклади загальної середньої освіти передбачено реалізацію проекту «Новий освітній простір». Так, удосконалення освітнього процесу залежить і від створення сприятливого освітнього простору: з новим дизайном інтер'єру, практичним і екологічним меблюванням та забезпеченням сучасним освітнім приладдям.

Тетяна ДЕМИРАКІ, методист навчально-методичної лабораторії управління розвитком регіональної освіти Миколаївського ОІППО

Освітній простір школи є важливим чинником розвитку особистості учня та вчителів, який прискорює або стримує процес розвитку в умовах інноваційних змін. Дизайн освітнього середовища за ідеями Нової української школи повинен бути придатним для будь-яких освітніх форм і враховувати характер діяльності та вікові особливості учнів.

Вибудовуючи освітній простір та обираючи шляхи його організації необхідно враховувати чинники та нові завдання школи, спеціалізацію закладів освіти, багатоманітність навчальних програм, підручників, соціокультурні процеси, пов'язані з гуманізацією, розгортанням інформаційного простору.

Необхідно моделювати освітній простір, спираючись на організаційну структуру діяльності «суб'єкт — об'єкт — предмет — умови — продукт».

Завідувач відділу початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України А. Д. Цимбалару стверджує, що «інноваційний заклад освіти має бути відкритим соціально-педагогічним комплексом із центрами адвокації, медичної, психологічної допомоги, спортивно-оздоровчим, ігровим, навчально-дослідницьким (з медіатекою, предметними лабораторіями тощо). Сучасний освітній простір школи має характеризуватися відкритістю, адекватністю, прогностичністю,

Новий освітній простір повинен містити:

- просторовий компонент (архітектурно-естетична організація життєвого простору школярів (архітектура шкільних будівель, дизайн інтер'єру);
- змістово-методичний компонент (концепція навчання, навчальні програми, плани, підручники); форми та методи організації освіти (урок, дидактична гра, екскурсія тощо; учнівські дослідження, структури класів і шкільного самоврядування);
- комунікаційно-організаційний компонент (особливості суб'єктів освітнього середовища: розподіл статусів, ролей, національні, статеві та вікові особливості учнів, учителів, їх цінності, стереотипи; комунікаційне середовище: стиль спілкування, просторова та соціальна щільність середовища суб'єктів освіти; організаційні умови: наявність творчих груп педагогів, ініціативних груп батьків).

інформаційністю, створенням умов для забезпечення фізичного здоров'я (відповідні меблі, обладнання «власної зони» учня тощо), психологічного комфорту учасників освітнього процесу».

Важливою характеристикою моделі освітнього простору школи, що відповідає соціальному простору, має стати її відкритість (тобто здатність швидко та адекватно відгукуватися на зміни в зовнішньому соціальному просторі) та певні фізичні характеристики, що сприятимуть запобіганню конфліктних ситуацій.

Британські дослідження показали, що ефективність навчання залежить від фізичного простору. Адже успішність учнів поліпшується на 25% за умови правильної організації навчального приміщення.

Правильний фізичний простір повинен бути безпечним у всьому, забезпечений, насамперед, достатньою площею (від 2—3 м² на дитину), якісними вікнами, освітленням, стіни повинні бути пофарбовані кольорами світлих відтінків. Водночас меблі повинні бути практичні, безпечні, легкі в пересуванні, багатофункціональні, парти й учнівські стільці — здатні до штабелювання та групування, не бути громіздкими.

Освітніх осередків у класі повинно бути не менше восьми. Усі освітні осередки розмістити в класі з розрахунку 1,5—2 м² на учня не можливо. Лише від 3 м² на учня в класі можна розмістити більшість необхідних осередків. Якщо всі вони не розміщуються в класі, тоді деякі з них можна поєднати або розмістити в рекреаційній зоні (спільний коридор початкової школи).

У приміщенні важливо дотримуватися температурного режиму, який відповідав би санітарно-гігієнічним нормам будь-якої пори року. Під час виконання певних завдань на уроці має бути забезпечено тишу.

Слід урахувувати фізіологічні потреби та комфорт дітей (забезпечення питною водою, їжею, вбиральнею тощо). Вбиральні мають знаходитися поряд із навчальними класами, як у дитячому садочку, так діти почуватимуть себе комфортно та безпечно.

В ефективно організованому освітньому просторі повинні бути такі чинники: інтелектуальний, емоційний, фізичний, духовний. У дітей потрібно розвивати співчуття, толерантність та

духовність, що компенсує нетерпимість, агресію та егоїзм. Інклюзивність повинна стосуватися не лише дітей з особливими освітніми потребами, а й здорових дітей.

Освітній простір повинен мати такі складники: інтуїтивність, мінімалістичність, функціональність, можливість змінювати простір, що забезпечується використанням особливостей світла, кольору та зонування за допомогою меблів, штор, квітів. Моделюючи простір, обов'язково слід прораховувати та передбачати зміни, що можуть відбутися під час усунення окремих недоліків під час його початкового створення.

Головні проблеми, що можуть виникнути на шляху реалізації задуманого — можливості фінансового, ресурсно-технічного забезпечення. Ефективність моделі визначається підготовкою педагогічного колективу до педагогічного планування й моделювання освітнього простору школи. Більше шансів на успішну реалізацію матиме саме власна модель, створена колективом школи, а не нав'язана чи скопійована наосліп у когось.

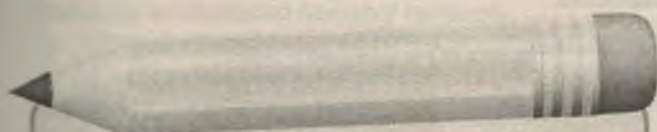
Не менш важливо визначитися з **дизайном освітнього простору**. З вересня 2018 року починається навчання за Концепцією Нової української школи лише першокласників, але не слід забувати, що зміни триватимуть до 2029 року, що означає що в подальші роки зміни стосуватимуться всіх класів.

Спершу слід визначитися з кольоровою гамою, що буде використана під час оформлення освітнього простору школи: як правило, кольорів не повинно бути понад п'ять. Колір поверхні стін, меблів повинен бути світло-жовтим, зеленим або бежевим (матових світлих пастельних тонів). Стелю, верхні частини стін, віконні рами та двері слід фарбувати у білий колір, коефіцієнт відбиття якого 0,8. У кабінетах технічних засобів навчання (ТЗН) стіна, яка є тлом для екрана (телевізор, кінопроектор), має бути пофарбована в жовтий або бежевий колір із коефіцієнтом відбиття 0,6. Класна дошка повинна мати матову поверхню, пофарбовану в темно-зелений, коричневий колір із коефіцієнтом відбиття 0,1—0,2. Іноді виділяють одну стіну в приміщенні яскравим кольором.

Для підлоги ліпше використовувати природні кольори: сірі відтінки, що нагадують камінь, бежеві або пісочні. Слід також застосовувати

сучасні дизайнерські підходи в оформленні внутрішнього простору та елементи 3D-дизайну, створювати перспективу, колористику, цікаву для дітей тематику, що розвиває творче мислення та естетичний смак, розширює світогляд — у коридорах, холах, гардеробі, на сходах. У рекреаційних зонах повинні бути умови для активного відпочинку (розмітка «класики», лабіринт тощо), столи для настільного тенісу тощо та можливість використовувати стіни для творчості (рамки для малюнків, дошки для малювання тощо). У **рекомендаціях щодо створення нового освітнього простору** (2017 р., див. додаток 1 на с. 90) надано орієнтовні поради.

Одним із цікавих варіантів оформлення простору є навігація та піктографія школи, що допоможе учням не лише орієнтуватися у просторі школи, але й прикрасить інтер'єр:

- **піктографічна стилістика** — піктограми за змістом мають відповідати функції місця. Навігація повинна виконувати не тільки інформаційні, але й декоративні функції. Наприклад, на першому поверсі можуть бути надписи: «1-й поверх», «Класи початкової школи. 1—4-й класи», «Рекреаційна зона», «Клуб англійської мови». Додатково вони супроводжуються символічними піктограмами, дивлячись на які стає зрозуміло, що саме тут розташовано;
- **змінна навігація**: номери, назви кабінетів можуть бути виготовлені зі спеціально змінно-переносних табличок на магнітах. Їх можна знімати й змінювати або встановлювати стаціонарно. Вони повинні бути оформлені відповідно до обраних кольорів.

Кабінети слід оформлювати разом із прилеглою територією: коридором або рекреацією. У цьому разі вони виглядають як одне ціле.

Важливим у цьому процесі є підготовка керівників закладів загальної середньої освіти до реалізації рекомендованих норм та надання їм фахової практичної допомоги архітекторами, дизайнерами іншими спеціалістами.

Із цією метою Миколаївський ОІППО за ініціатииви директора інституту В. І. Шуляра надає методичну допомогу школам області у створенні освітнього простору. Ця ініціатива трансформувалась у **проект «Миколаївщині — новий освітній простір!»**.

Учасниками проекту є керівники ЗЗСО, педагогічні працівники, місцеві громади, батьки та студенти закладів вищої освіти міста Миколаєва, які оволодівають спеціальністю дизайнера.

Метою проекту є створення організаційних, науково-методичних і професійно-практичних умов щодо моделювання універсального дизайну закладів освіти за ідеями Концепції Нової української школи (НУШ).

У межах виконання курсової або дипломної роботи студенти створюють проект простору школи, класів, рекреацій та інших приміщень школи. Такий проект має низку переваг для всіх суб'єктів співпраці. Заклад освіти змінить дизайн за світовими нормами, керівники та педагогічні працівники отримують кваліфіковану безкоштовну допомогу щодо реалізації ідей НУШ, заклади вищої освіти та студенти будуть забезпечені реальними об'єктами для практичного відпрацювання професійних навичок.

Партнерами проекту стали Інститут громадського здоров'я ім. О. М. Марзєєва НАМН України, Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України, Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв, Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова та інші заклади професійної освіти.

На разі до участі в проекті «Миколаївщині — новий освітній простір!» залучено пілотні заклади загальної середньої освіти: опорну школу, заклад інтернатного типу, загальноосвітню школу I—III ст.

У межах проекту працівниками Миколаївського ОІППО розроблено **систему внутрішнього самоаудиту (внутрішнього моніторингу) для оцінювання якості та відповідності нормам освітнього простору**.

Система стане в пригоді керівникам закладів загальної середньої освіти під час проектування освітнього простору.

ПОКАЗНИКИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ САМОАУДИТУ (ВНУТРІШНЬОГО МОНІТОРИНГУ) ЩОДО ГОТОВНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ НУШ

Універсальний дизайн

Архітектурна доступність:

- пандус;
- широкі двері;
- маркування сходинок;
- ліфт або підйомач;
- кабінет фізичної реабілітації;
- спеціальні пристосування для дітей з інвалідністю.

Інформаційна доступність:

- наявність піктограм;
- інформація в усіх доступних форматах.

Транспортна доступність:

- паркомісця;
- майданчики для спеціалізованого транспорту.

Організація освітнього простору початкової школи

8 освітніх осередків у класі:

- осередок навчально-пізнавальної діяльності з відповідними меблями (наказ МОН № 283 від 23.03.2018 р. «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи»);
- змінні тематичні осередки, у яких розміщуються дошки/фліп-чарти/стенди;
- осередок для гри;
- осередок художньо-творчої діяльності;
- куточок живої природи;
- осередок відпочинку;
- дитяча класна бібліотечка;
- осередок учителя.

А також вбиральня в приміщенні, розташована біля класу учнів початкової школи та шафи для зберігання особистих речей дитини.

Відповідність санітарно-гігієнічним вимогам

- Кольорова гама стін: жовтий, зелений або бежевий (матових пастельних тонів);
- колір стелі, верхні частини стін, віконні рами та двері слід фарбувати в білий колір, коефіцієнт відбиття якого 0,8;
- класна дошка повинна мати матову поверхню, пофарбовану в темно-зелений, коричневий колір із коефіцієнтом відбиття 0,1—0,2;
- кількість кольорів для шкільного простору: від 3 до 5;
- колір підлоги: природні відтінки — коричневий, сірий.

Можна дійти висновку, що створення освітнього простору за ідеями НУШ тільки розпочинається і фактично це процес неперервний, оскільки з досягненням певного результату подальший процес створення простору та його корегування не припиниться.

Дуже важливо, щоб усі учасники цього процесу — батьки, педагогічний колектив, громада — об'єдналися, знайшли спільну мову між собою й усвідомили спільну відповідальність, мали вміння, бажання та добру волю для співпраці.

Для того щоб виробити спільні погляди, **усі учасники освітнього процесу повинні:**

- Постійно підвищувати свою обізнаність щодо моделювання та створення освітнього простору; вивчати досвід, теорію досліджень як вітчизняних, так і закордонних вчених; налагоджувати контакти зі спеціалістами, які б могли надати методичну та консультаційну допомогу. Для формування освітнього простору важливо залучити всіх учасників освітнього процесу, адже вони найкраще обізнані щодо сучасного стану речей у школі, потреб у її розвитку.

- З'ясувати потреби та стан речей легше за допомогою анкетування учасників освітнього процесу: їх участь в аналізі та плануванні освітнього простору буде незамінною, бо саме так виявляють потреби та можливості, буде проаналізовано наявні ресурси. Слід використовувати методи не лише проектування, але й дизайн-мислення, розробити піднімну модель фінансування.

- Фінансування повинно бути стабільним, адже від цього фактора залежить безперервність та системність створення освітнього простору. Воно має відбуватись одночасно з оновленням школи, запровадженням нових педагогічних підходів, нових програм та навчальних планів, форм та методів роботи. Між усіма учасниками освітнього процесу (учнями, батьками, вчителями) має бути окреслено поле діяльності та шляхи співпраці з колегами-освітянами, місцевою громадою та навіть дизайнерами.

Відтак сучасний освітній простір школи повинен стати комплексним освітнім ресурсом, який забезпечив би освітню діяльність через благоустрій та облаштування шкільної території, гнучку об'ємно-планувальну структуру будівлі школи, цілісне художнє рішення фасадів та інтер'єру, комфортне та динамічне меблювання та обладнання всіх приміщень.

Отже, освітній простір — це лише складник єдиної концепції розвитку школи, що містить педагогічні, соціальні, організаційні та фінансово-господарські питання. Його створення можливе лише за допомогою активної зацікавленої співпраці широкої спільноти: управлінців та педагогів, учнів та їхніх батьків, науковців, проектувальників, громадських активістів. І тоді завдяки спільним зусиллям школа має стати, як казав педагог В. Сухомлинський, «школою спокою для батьків, школою творчості для вчителів та школою радості для дітей».

Використані джерела

1. Сухомлинський В. О. Школа радості. *Вибрані твори: В 5 т.* Т. 3. Київ: Радянська школа, 1976. С. 9—98.
2. Цимбалару А. Д. Освітній простір: сутність, структура і механізми створення. *Український педагогічний журнал.* 2016. № 1. С. 45.
3. Косенко Д. Ю. Освітній простір НУШ: рекомендації та реальні можливості. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1163-osvitnij-prostir-nush-rekomendatsiji-ta-realni-mozhливostyami> (дата звернення: 25.06.2018).
4. Марковська М. Як зрозуміти донора і отримати кошти на освітній проект. *Нова українська школа.* URL: <http://nus.org.ua/articles/yak-zrozumity-donora-i-otrymaty-koshty-na-proekt/> (дата звернення: 25.06.2018).
5. МОН дало рекомендації як облаштувати освітній простір Нової української школи. URL: <http://nus.org.ua/news/mon-dalo-rekomendatsiyi-yak-oblashtuvaty-osvitnij-prostir-novoyi-ukrayinskoyi-shkoly/> (дата звернення: 25.06.2018).
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування нової школи / Гриневич Лілія, Грищенко Михайло та ін. *Урядовий портал.* URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 25.06.2018).
7. Сергійчук С. Фізичні простори для освітніх заходів: інклюзивні, холистичні та натхненні. *Громадський простір.* URL: <https://www.prostir.ua/?kb=fizychni-prostory-dlya-osvitnih-zahodiv-inklyuzyvni-holistychni-ta-natnenni> (дата звернення: 25.06.2018).
8. Цимбалару А. Д. Моделювання інноваційного освітнього простору загальноосвітнього навчального закладу: наукові підходи. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/159/145> (дата звернення: 25.06.2018).
9. Цимбалару А. Д. На шляху до школи майбутнього: моделювання освітнього простору. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog-probl_silsk_shkolu/22/visnuk_23.pdf (дата звернення: 25.06.2018).

Методичні рекомендації щодо організації освітнього простору Нової української школи

(Додаток до наказу МОН України від 23.03.2018 р. № 283)

Особливістю Нової української школи є, поміж іншого, організація такого освітнього середовища, що сприятиме вільному розвитку творчої особистості дитини. З цією метою змінюються просторово-предметне оточення, програми та засоби навчання. У Новій українській школі зростає частка проектної, командної, групової діяльності у педагогічному процесі. Відповідно урізноманітнюються варіанти організації навчального простору в класі. Крім класичних варіантів, використовуються новітні, наприклад, мобільні робочі місця, які легко трансформувати для групової роботи. Планування і дизайн освітнього простору школи спрямовуються на розвиток дитини та мотивації її до навчання. Освітній простір Нової української школи не обмежується питаннями ергономіки. Організація освітнього простору навчального кабінету потребує широкого використання нових ІТ-технологій, нових мультимедійних засобів навчання, оновлення навчального обладнання, що здійснюється через такі **осередки**:

- осередок навчально-пізнавальної діяльності з відповідними меблями;
- змінні тематичні осередки, в яких розміщуються дошки/фліп-чарти/стенди тощо;
- осередок для гри, оснащений настільними іграми, інвентарем для рухливих ігор;
- осередок художньо-творчої діяльності з полицями для зберігання приладдя та стендом для змінної виставки дитячих робіт;
- куточок живої природи;
- осередок відпочинку з килимом для сидіння та гри, стільцями, кріслами-пуфами, подушками з м'яким покриттям;
- дитяча класна бібліотечка;
- осередок вчителя, оснащений столом, стільцем, комп'ютером, полицями/ящиками, шафами для зберігання дидактичного матеріалу тощо.

Враховуючи такі особливості освітнього середовища Нової української школи, рекомендуємо використовувати обладнання загального призначення (шкільні меблі), що виготовлене відповідно до чинних в Україні стандартів та відповідає таким вимогам:

Вимога	Рекомендація
ергономічність	<ul style="list-style-type: none"> • наявність у кожному класі комплектів меблів для учнів (парта/ стіл + стілець) не менше двох ростових груп (жовте, червоне, зелене маркування); • наявність підставок для приладдя на стільниці; • заокруглені кути стільниць, спинок та сидінь
безпе́чність	<ul style="list-style-type: none"> • зроблено з матеріалів, що дозволені чинним санітарним законодавством для використання у закладах освіти; • виріб відповідає санітарно-гігієнічним вимогам; • відсутність гострих кутів, сторонніх запахів; • матова поверхня стільниці; • наявність пристроїв для запобігання пошкодженню та забрудненню підлоги
форма та розміри	<ul style="list-style-type: none"> • стільниця у формі трапеції, трикутника або іншої, що забезпечить швидку трансформацію для групової роботи; • столи і парти мають бути одномісними; • стільниця повинна мати виріз із боку, ближнього до учня; • відповідність розміру ростової групи; • можливість компактно штабелювати меблі
міцність	<ul style="list-style-type: none"> • гарантійний термін не менше 24 місяців; • вандалостійкість; • стійкість до миючих та дезінфекційних засобів, дозволених для використання
вага	<ul style="list-style-type: none"> • не більше 4 кг для стільця та 10 кг — для стола або парти
колір	<ul style="list-style-type: none"> • неяскраві світлі теплі відтінки жовтого, зеленого, голубого, бежевого кольорів
естетичність	<ul style="list-style-type: none"> • привабливий вигляд; • сучасний дизайн; • відповідність стилю загального облаштування приміщення

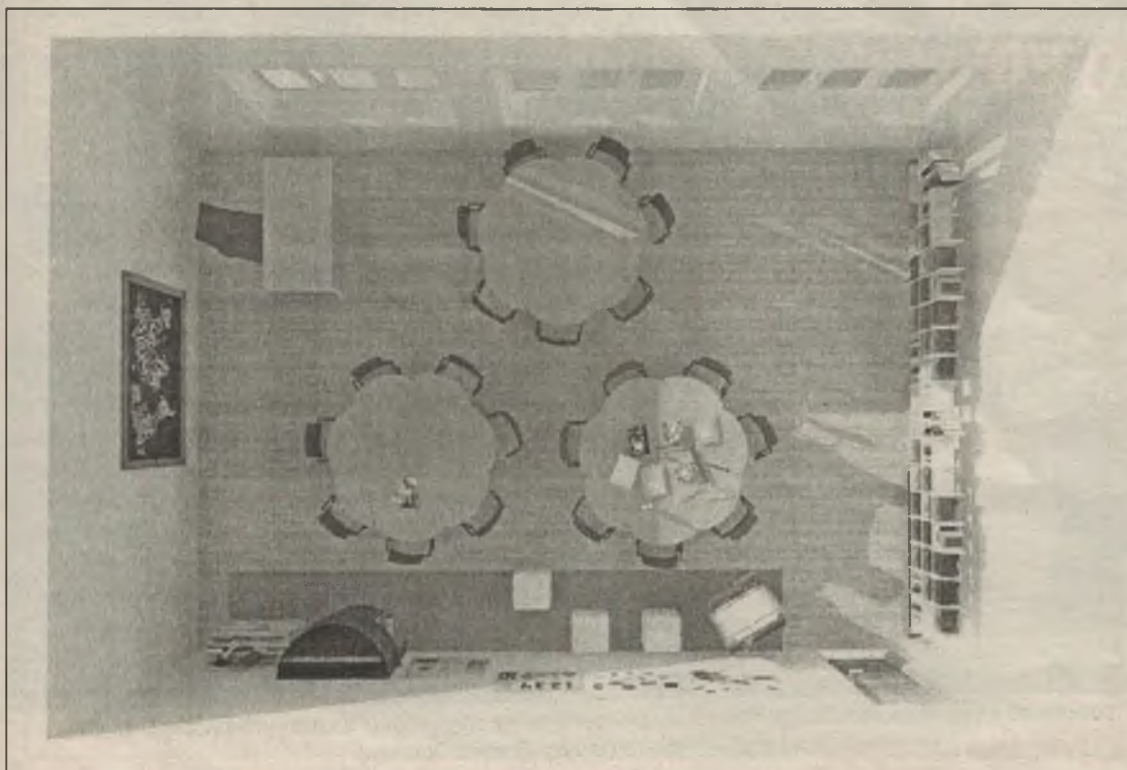
Освітній простір організовується таким чином, щоб учитель міг спостерігати за діяльністю дітей в усіх осередках, діти мали можливість безпечно переміщуватися і мати місце для зберігання особистих речей

Директор департаменту загальної
середньої та дошкільної освіти

Ю. Г. Кононенко

Варіанти дизайну простору закладів освіти

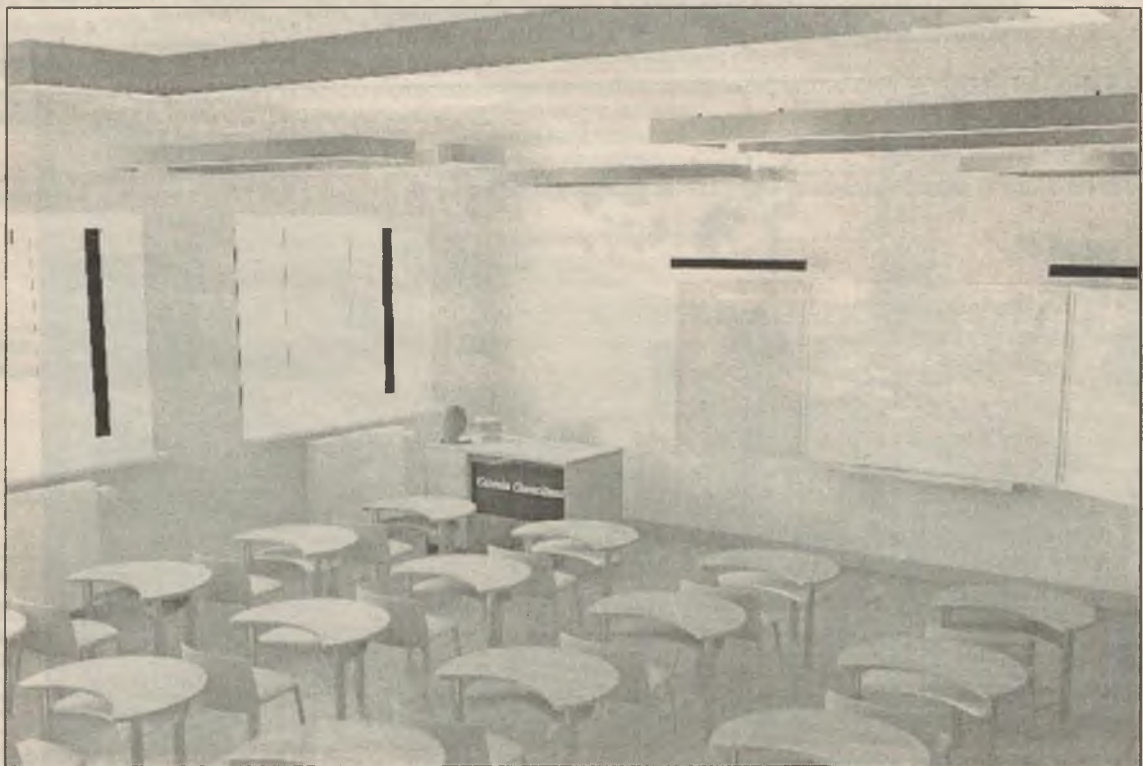
Проект 1-го класу (вигляд класу зверху) Мішково-Погорілівської загальноосвітньої санаторної школи-інтернату I—III ст., Миколаївська обл. (дизайнер Євгенія Пишняк)

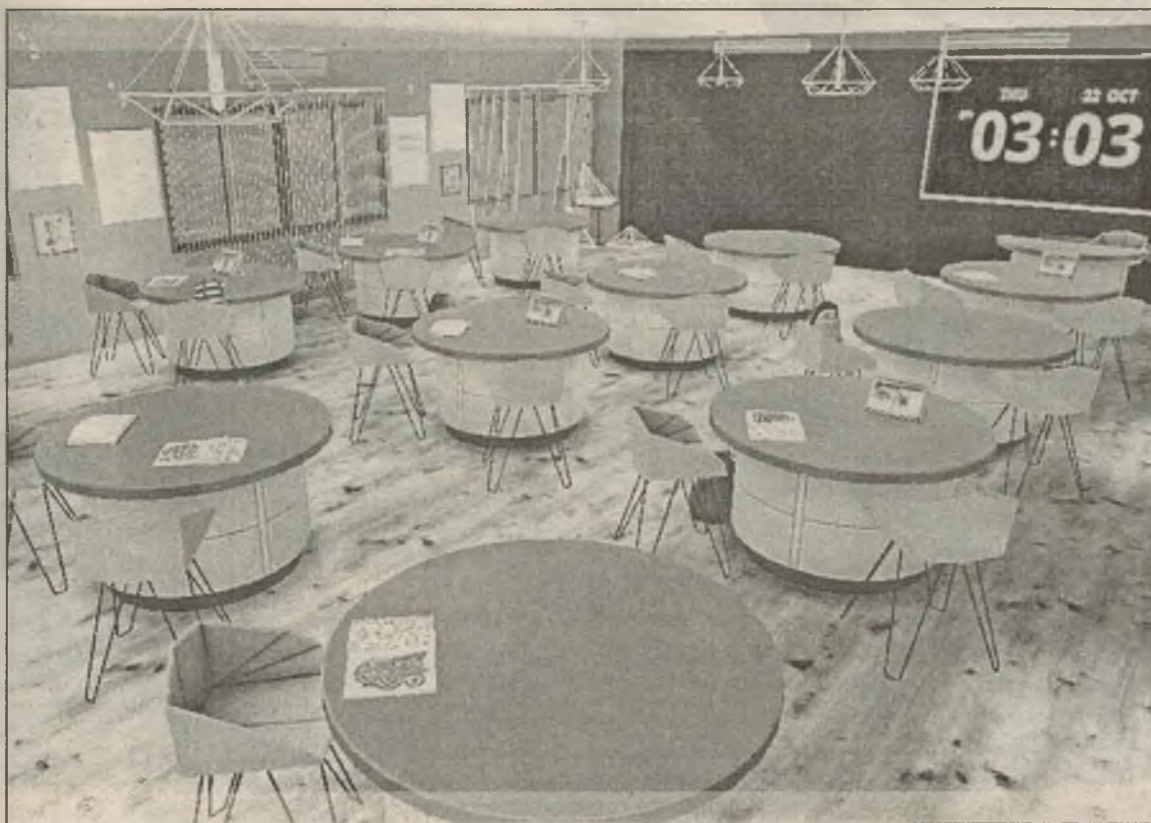
Проект 1-го класу (осередок навчально-пізнавальної діяльності з відповідними меблями та змінні тематичні осередки) Мішково-Погорілівської загальноосвітньої санаторної школи-інтернату I—III ст., Миколаївська обл. (дизайнер Євгенія Пишняк)

Проект 1-го класу Мішково-Погорілівської загальноосвітньої санаторної школи-інтернату I—III ст., Миколаївська обл. (дизайнер Євгенія Пишняк)

Проект 1-го класу (у світлій кольоровій гамі) Мішково-Погорілівської загальноосвітньої санаторної школи-інтернату I—III ст., Миколаївська обл. (дизайнер Євгенія Пишняк)

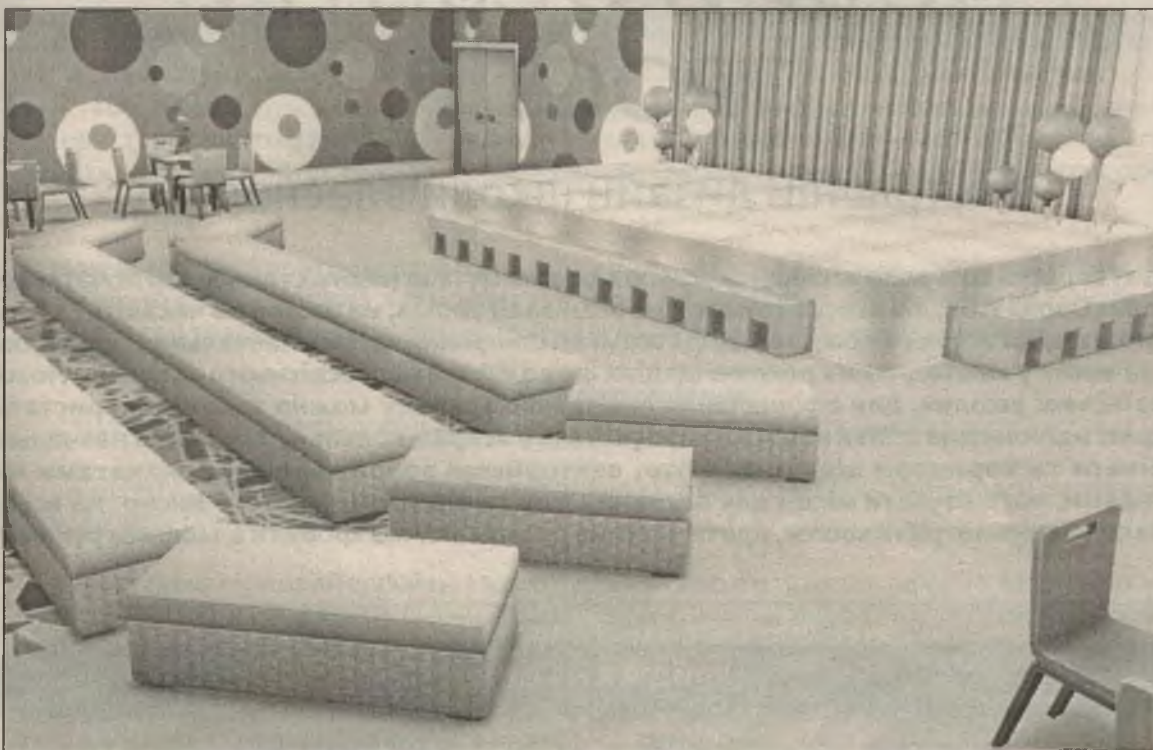
Проект кабінету математики Сухоманецької ЗОШ І—ІІІ ст., Миколаївська обл.
(дизайнер Катерина Петрова)

Проект кабінету біології Сухоеланецької ЗОШ I—III ст., Миколаївська обл.
(дизайнер Катерина Петрова)

Проект кабінету іноземної мови Сухоеланецької ЗОШ I—III ст., Миколаївська обл.
(дизайнер Катерина Петрова)

Проект актової зали початкової школи Коблівського ЗЗСО І—ІІІ ст., Миколаївська обл.
(дизайнер Юлія Костіна)

Проект осередку відпочинку та гри учнів початкової школи Коблівського ЗЗСО І—ІІІ ст., Миколаївська обл.
(дизайнер Юлія Костіна)